

(ehun bat testigu) zekartzaten akusazioei erantzun ziezaieten. Gobernuak ez dute, noski, erantzun: ez dira agertu ere egin, ez entzun egin dute.

Berrogei milioi amerindiarren ordezkariak hitzegin zuten, 180 kazetariren eta Tribunalaren aurrean. Amnesty International, Elizen Mundu-Kontseilua, Justitia et Pax, Europako Ekonomi Elkartearen Giza Eskubideen Batzordea, eta abar, han egon dira, behatzaile bezala. Idazle, antropologo, lege-gizon eta soziologoek osatzen zuten Tribunalala. Robert Jaulin («etnozidio» hitza asmatu eta sagaratu duen Frantziako etnologo ezaguna) ere mahaian zegoen.

Herri txikien zapalkuntzaz munduan onartuta dagoen lege-riaz baliatu da Tribunalala bere epaia emateko. Egia esan, nahiko zabalki, eta itxurakeria handiaz kasu batzutan, hainbat Estatuk bere onarpena emana die lege-agiri horiei. Estatu hauetatik batzuk Tribunalalera deituak zeuden: Brasilek (1952), Kolombiak (1959), Peruk (1960) eta abarrek aipatu urteetan onartu zuten, esate baterako, Nazio Batuetako Biltzarre Nagusiaren Nazioarteko Konbenioa (1948). Gauza beretsua gertatu da ondorengo zenbait akordiorekin.

Nazioarteko legeria honen tradizio-barnean eraman da Tribunalaren lana. Epaituak izan diren kasuak aipagarriak dira: Bolivia-ko emakume indioen antzuketara, Brasilgo indioen ezeztapena, Peru-ko multinazionalen indio-kontrako jokabidea, Hopi eta Navajo indioen kasua Estatu Batuetan, eta abar.

Estatuak eta Elizak izan dira salatuak eta kondenatuak. Haiek, behin baino gehiagotan, metaforaz ez baizik benetan, egiazko borrero direlako. Elizak, berriz, fede-zabalkundearen aitzaiz, maizegi etnozidio horretan, ohartuki nahiz oharkabean, errukide eta konplize direlako.

Hauxe da, Ameriketako indioena alegia, Mendebaldeak Aro Modernuan egin duen sarraskirik odoltsuenetako bat. ■ *J. Goia.*

Lanza de Vasto: indargabeen indarra!

Urtarrilaren 5ean hil zen Murcia-n. 80 urte zituen. Bere ize-na, Giuseppe Lanza di Trabia-Branciforte. Sizilian jaioa. Munduan zehar Lanza de Vasto bezala ezagutu dugu.

Izan ere munduan zehar bizi izan du bere bizitza: bakearen erromero! Ez dira lerro hauek haren bizitza kontatzeko. Agian irakurleari kontatu beharrik ere ez dago. Euskal Herrian ere baditu bere jarraitzaileak.

Gandhiren jarraitzaile izan da Mendebalean, haren ikasle

izan ondoren Indian. Lanza de Vasto poeta, artista, kantaria, mistikoa eta burrukalaria: guzti hori izan da; baina batez ere bortxarik ezaren predikatzailea.

Bortxarik ezaren mezua aspaldikoa da: Buddha Indian (VI. mendea K.a.); Mo-tzu Txinan (V. mendea K.a.); Jesus Israelen Mezu horixe jaso zuen Gandhi-k eta taktika politiko bihurtu, burrukarako metodo. Berak Ingelesen kontrako burrukan Indian erabilitako bortxarik ezaren bidea praktikatu da gerora Sizilian (Lanza de Vastoren herrian); Amerikako Estatu Batuetako beltzen eskubideen aldeko burrukan (Martin Luther King-ek gidatua); Argeliaren eta Frantziaren arteko gerran (Lanza de Vastok berak eraginda); Irlandan ere bai, *Sinn Fein* mugimenduak bultzaturik.

Baina bortxarik eza printzipioa da metodo izan aurretik; eta metodoa bera era ezberdinez konkretatzen da egoera politiko, sozial, kulturazko eta ekonomiko ezberdinen arabera. Puntu hau ondo nabarmendu du Karlos Santamariak berriki idatzitako artikuluko batetan.

Bortxarik eza *indargabeen indarra* bezala definitu izan da. Indardunak, boteredunak, bortxaren monopolioa bereganatzen du: armadak, polizia, bonbak, gerra-deklarazioak. Indargabeak ez du indarrik bortxaz indardunaren kontra aurrez aurre egiteko. Bortxarik eza gelditzen zaio...

Bortxarik eza indargabearen indar positibo eta aktibo bezala ulertzen du bortxarik ezaren metodoa. Bere burrukabideak ditu: instituzio publikoekiko menpekotasuneza edo desobedientzia zibila, instituzio horiekin ez kolaboratzea, greba (mota guztietakoa), bakezko manifestazioak eta martxak... Mila eratako ekintzak eta mobilizazioak.

Bortxarik ezaren metodoak, hala ere, nolabaiteko bortxa darama. Bortxa fisikoa eta psikologikoa ukatzen baditu ere, presio morala egin nahi du etsaiaren kontzientziaren gain, ez hori behartzeko baina bai aldatzeko. Probokazioaren metodoa da bortxarik ezarena: baina ez errepresioa probokatzeko, eta bai etsaiaren konbertsioa. Hala ere, bortxarik eza aktiboaren eta errepresioaren historiak batera doaz. Arazoa zera da: nola errepresioa bera probokazioaren bidez gainditu.

Euskal Herriak daraman burrukan bizirik dago bortxarik ezaren metodoa, nahiz eta teoria handirik ez egin eta horretarako mugimendu explizito eta organizaturik ez agertu. Etengabeak dira bortxarik ezaren munduan eta bidetik doazen ekintzak: gose-grebak, boikotak (instituzioei, Iberduerori), amnistiaren aldeko martxak, euskararen aldeko mobilizazioak, etab.

Negoziazioaren eta burruka armatuaren artean kokatzen da bortxarik ezaren ekintza. Hala ere, badirudi, gaurko Euskal Herrian negoziazioa eta burruka armatua gailentzen direla; eta

bata-bestearen kontrako burruka sarritan nagusitu egiten dela, biek batean daramatenaren aurrean, horrela tartean egiten diren ekintza ez-bortzazkoen indarra murriztuz. Negoziazioak, bere printzipio eta kezka nagusitat edonongo eta edonolako bortxa kondenaetzea hartu bait du eginkizun handiena bezala; eta burruka armatuak, berriz, buru-makurtze eta derrotismotzat hartzen du negoziazioa. Eta tartean, bortxarik ezaren burruka bere bidea ireki ezinik, nahiz eta horren aldeko deklarazioak edo amenazoak eginak izan bai negoziazioa-zaleek eta bai burruka armatuaren aldekoek.

Irtisia da garaia bortxarik-ezaren mugimendu handi eta bateratu bat eratzekoa, horren burrukabide guztiak erabiliz. Horixe dirudi gaurregun indar antagoniko bezala agertzen direnak el-karganatzeko bidea, zapalkuntzaren eta errepresioaren aurkako eta hainbat erreibindikazioaren aldeko burrukan; eta horixe da, agian, indar antagoniko horien arteko gerra zibilaren mamua eta bildurra —eta arriskua— uxatzeko bide bakarra. ■ *P. Kortabarria.*

Senghor: Sozialismorako afrikar bidea?

Urte zaharrenekin batera, Leopold Sedar Senghor-ek Senegal-eko lehendakaritza utzi egin zuen. Senegalek independentzia lortu zuenetik —1960tik— bera izan da etengabe Estaturburua. Urte horietan, behin eta berriro sortu izan zaizkion kontrako burruka politikoak garaitu ahal izan ditu, eta zailtasun ekonomikoak eta guzti, Errepublikaren erregimen politikoari eta bere botereari eutsi ahal izan dio. Harrigarri xamarra noski, deskolonizazioaren ondoren hain astinduta ibili diren eta hainbeste Estatu-kolpe jasan dituzten Afrikako beste Estatu guztien artean.

Senegalen egonkortasun politikoak Senghor-i berari zor zaio neurri handiengan: hau da, bere trebezia politikoari ezezik, bere itzal moralari eta pertsonalari. Politikari eta Estatu-gizon izateaz gain, poeta, idazle eta bereziki beltzen kultur balioen kantari eta Afrika beltzaren zibilizazioaren ideologo izan da Senghor.

Orain dimisioa eman du. Baina ez da bizitza pribatura baztertuko. Estatu mailako erantzunkizunak alde batetara uztean, bere bizitzan bultzatu dituen bi asmo nagusi hauen alde bideratu nahi du zuzenean bere egitekoa: *Negritutearen* alde eta *Afrika beltzeko nazioarteko sozialismoaren* alde, alegia.

Negritutea —«negritude»— Senghor-i lotua dago: hitza eta asmoa. Pariseko ikasle zelarik eta Martinikako bere lagun batekin sortu zuen literatur mugimenduari horrela deitu zion; gerora kultur mugimendu oso bihurtu zen.